

1_hornene_af_guld.mp3

En forårsnat i 1802, der brød han ind i Kunstkammeret og så stjal han Guldhornene.

Og han ikke bare stjal det, han tog hjem til sin lille lejlighed i København, og han smeltede Guldhornene.

Hvem er den her person, der stjæler Guldhornene, og hvorfor smelter han dem? Og hvad er Guldhornene egentlig for noget?

Lad os starte med det sidste spørgsmål. Guldhornene er, som navnet fortæller, horn af guld. Guldhornene er fra cirka 400 år efter Kristi fødsel, den tid man kalder for Jernalderen.

Guldhornene er hule inden i som et stort og aflangt krus. Og så kan man forestille sig, at de er så store som hornene på en kæmpe stor tyr.

Det længste horn er cirka 70 centimeter, og det svarer til, hvis du stabler tre liter mælk, der står op oven på hinanden. Der er mange tegninger på Guldhornene, og de er delt ind på forskellige rækker under hinanden, lidt ligesom en slags tegneserie. Tegningerne er flotte og mystiske. Der er figurer med tre hoveder, underlige dyr og mærkelige væsener. Man ved ikke rigtig, hvad de her guldhorn er blevet brugt til. Nogle tror, at de er blevet brugt som drikkehorn, blandt andet til store fester hvor hornet kunne deles rundt blandt gæsterne, og andre tror, at de har været brugt som blæsehorn, som man kunne bruge, når man skulle i krig. Altså nærmest som en krigstrompet.

Mit navn er Rikke Mia, og jeg mødes med en mand, der hedder Peter. Han ved nemlig en masse om Guldhornene.

Jeg hedder Peter Pentz, og jeg er museumsinspektør på Nationalmuseet, og jeg er med i den afdeling, der hedder Danmarks Oldtid.

Jeg arbejder til dagligt med ting, der er fundet i jorden, og det er jo blandt andet Guldhornene.

Måske har du hørt om, når der er blevet fundet ting i jorden, der kan fortælle os noget om fortiden.

For eksempel potteskår, knogler eller guld. Tingene kan være efterladt eller tabt af mennesker der ikke lever mere. Så er tiden gået, og vinden har dækket dem med masser af jord gennem mange, mange år. Nogle gange kommer tingene så frem til overfladen igen. Eller også laver man det, der hedder en udgravning, hvor man graver efter de gamle ting.

Det kan både være nogen som Peter, der finder det, som arbejder med det, men det kan også være alle mulige andre mennesker som dig eller mig, der pludselig falder over noget. Og det er der faktisk mange, der gør.

Vi får faktisk flere tusinde genstande ind hvert år, som folk har fundet ude i jorden, fordi hvis man finder noget, så ejer man det jo ikke. Og så skal man aflevere det, og i gamle dage skulle man aflevere til kongen. I dag skal man aflevere det til os alle sammen. Så er det jo staten, og det er faktisk en lov. Og det er der ikke mange, der ved. Og så får man en lille dusør, hvis det er noget med noget der er et eller landet, selvfølgelig.

Jeg synes altså, at det er lidt sejt, at man kan få en findeløn, hvis man finder noget spændende fra fortiden i jorden, som Nationalmuseet kan bruge. Og sådan var det også dengang, det første guldhorn blev fundet. Dengang var det bare kongen, men afleverede det til.

Det første guldhorn blev fundet i 1600-tallet, mens at Christian den 4. var konge i Danmark og Danmark var et rigtig stort, fint land. Kirsten, som fandt dette guldhorn nede i Sønderjylland.

Hun var bare en fattig pige. Hun snublede over det og har samlet det op.

Da Kirsten fandt hornet, der havde ligget i mere end tusind år i jorden.

Når man finder guld i jorden, så ved man godt, at nu har man fat i noget rigtig særligt, og Kirsten her hun var ikke i tvivl om hun havde noget særligt, så hun indleverede det selvfølgelig til kongens repræsentant - altså de mænd, som kongen havde ansat, og

hornet endte jo så hos kongen, og kongen skulle belønne Kirsten, og Kirsten fik et skørt for sin ulejlighed som dusør, fordi hun havde fundet det her fine guldhorn.

Måske har bondepigen Kirsten Svendsdatter her for næsten 400 år siden gået på marken i sine egne tanker.

Det kan være hun har tænkt på, hvad de skulle have til aftensmad, eller hvad hun skulle lave den dag. Og så pludselig har hun været ved at falde.

Jeg kender godt det her med, at man er ved at snuble over noget, når man går en tur, men det er ikke altid jeg lige kigger ned på jorden for at se, hvad det er. Men det gjorde Kirsten heldigvis.

Det må have været ret fantastisk at finde et stort horn af guld i jorden, og skal jeg være helt ærlig, så synes jeg altså godt, at kongen Christian den 4. kunne have givet en lidt større findeløn i stedet for et skørt, som var en slags nederdel i gamle dage. Og hvad er det så der sker når Christian den 4. her får det her horn. Hvad bliver det brugt til?

Jamen, det er lidt sjovt, fordi han tænker, at det der er horeunge, det var da vældig fikst. Og der var faktisk en mode på det tidspunkt, hvor man også drak af horn, ligesom man gjorde i Jernalderen. Så han gav det faktisk til en af sine sønner. Han havde rigtig mange sønner, men der var en af dem, han fik så det her horn.

Og så byggede man hornede lidt om, fordi hornet var åbent i begge ender, og det går jo ikke, man kan jo ikke hælde øl eller noget andet i hornet, når det er åbent i begge ender, fordi så falder det jo ud, så kongen eller sønnen,

han lod en guldsmeden lave en prop, så man kunne sætte en prop i. Og så kunne man hælde øl i, og så må man tage proppen ud, og så kunne man skynde sig at drikke noget.

Det er altså lidt sjovt at tænke på, at kongens søn brugt guldhornet som et drikkehorn. Dengang tænkte man ikke så meget på, at det var et historisk fund, der havde ligget i jorden i mere end tusind år, så man skulle passe på.

Hvordan bliver det andet guldhorn fundet? Også i Sønderjylland på samme mark.

En forårsdag i april 1734 arbejder den fattige bonde Erik Lassen på marken. Måske arbejder han med en plov. En plov er et redskab, man bruger til at løsne og vende jorden på marken, så man bagefter kan så korn.

Forårssolen skinner ned på Erik, og da han går der og arbejder, er der noget, der skinner i jorden: Et guldhorn.

Hvor Kirsten jo altså fik sig et dejligt skørt som dusør, så fik ham her faktisk et par hundrede rigsdaler. Så han er faktisk blevet lidt rig af at finde det her andet guldhorn.

På den samme mark, hvor Kirsten hundrede år før har fundet det første guldhorn, finder bonden Erik altså et guldhorn mere, og den her gang er man mere klar over, at det er et historisk fund. Og derfor er findeløn altså blevet noget større.

Han har nok kunne købe nogle køer, og måske har han ligefrem kunne købe en gård. Jeg ved faktisk ikke helt, hvor meget man kunne købe for 200 rigsdaler i begyndelsen af 1700-tallet, men det har været en del år.

Da vi nåede frem til det andet guldhorn, som blev fundet omtrent hundrede år efter, der var man faktisk lidt mere...

Opmærksom på, at jamen det ikke bare et stykke guld det her, det er noget fra rigtig gamle dage, og måske skal vi passe på det på en anden måde, og der er vi jo så i 1700-tallet for det er 100 år efter, at Kirsten fandt hornet. Med det andet guldhorn, der er vi i en tid, hvor man så lagde det ind i det, der hed Kongens Kunstkammer, fordi man kunne godt se at det her, det var jo et fint stykke. Det var noget særligt.

Begge Guldhorn kommer på kongens fine museum Kunstkammeret.

Men her får de ikke lov at blive liggende.

Guldhornene blev stjålet, omtrent hundrede år efter det sidste guldhorn var blevet fundet.

Og det var en mand, der hed Niels. Heidenreich hed han. Han kom fra en lidt vanskelig familie.

Niels voksede op i Nordjylland, og hans forældre kan ikke rigtig enes, så de bliver skilt, og han flytter med moren. Niels er faktisk både ret god i skolen og god til at arbejde med sine hænder. Men den lille familie er meget fattige og skylder penge, så de prøver lykken og flytter til København.

Det går ikke rigtig i København, så de begynder blandt andet at stjæle eller snyde en masse mennesker for penge, bare for at de kan overleve. Der i slutningen af 1700-tallet, som vi snakker om nu, lige nogle år før han stjal guldhornene.

Der var tyveri noget meget, meget alvorligt, det er det også i vore dage selvfølgelig. Men i vore dage straffer man det ikke så hårdt, som man gjorde dengang.

Så den stakkels Nielsk røg jo altså i "tugthuset", som det hedder, og det er sådan et sted, hvor man straffede folk, og man lever under ret dårlige vilkår, får dårlige mad ofte. Og man skulle arbejde for føden rigtig hårdt.

Da Niels bliver voksen, kommer han i tugthuset, fordi han havde stjålet og snydt mennesker for penge. Han er altså ikke på dette tidspunkt stjålet Guldhornene... Endnu. Tugthuset var en slags fængsel dengang, og samtidig var det en arbejdsanstalt for kriminelle, hvor de skulle arbejde rigtig meget.

Men Niels var jo ikke dårlig med sine hænder, så han kunne jo hjælpe ude i tugthuset med at reparere ting. Han kunne for eksempel lave ure og den slags, som var god til at lave noget med metaltning, og det fandt man jo ud af i København. Og så kunne Københavns borgere henvende sig ude i tugthuset og sige hør:

Jeg har den her bronzekande, der er gået i stykker, og den vil jeg godt have repareret. Og så kunne man ude i tugthuset sige: Hvem kan lave sådan noget her i tugthuset?

Jamen, det kan Niels jo. Fordi han var så god til at reparere nogle ting. Jamen, så kom han faktisk ind på Kunstammeret og fik lov til at reparere ting derinde.

Niels er altså rigtig god til at arbejde med ure og andet arbejde, hvor han skal reparere ting, og derfor hjælper han til i Kongens Kunstkammer. Altså det her lille museum, hvor kongen har sine allerfineste ting. Og derinde så han jo så Guldhornene.

Og det var ikke så godt jo.

Da Niels blev løsladt fra tugthuset, prøver han først at arbejde som guldsmed. Han er selv udlært, og det vil sige, at han ikke har en uddannelse, og at de andre rigtige guldsmede synes ikke særlig godt om ham, og det gør det meget svært for Niels at få arbejde. Så han laver en ny plan for at skaffe penge: Han vil stjæle Guldhornene. Han beslutter sig for at kopiere nøglen til Kunstkammeret. Og han er jo ret god til at arbejde med metal, så det er ingen en sag for ham.

Nilsson gør det end forårsnat i 1802. Han bryder ind på Kongens Kunstkammer. Og der stjæler han guldhornene og noget andet guld. Og han slipper afsted og indtager det hjem i sin lille lejlighed i København, og der smelter han det jo om, for han skal jo bruge det her guld for han kan jo ikke gå ud og sælge Guldhornene.

Guldhornene har borgerne i København jo set i Kongens Kunstkammer.

Så nu kan han ikke bare sælge videre jo. Han er nødt til at smelte det om til noget andet.

Så han smelter dem omm til... Ja, det lyder mærkeligt: Indiske guldmønter. Det er selvfølgelig ikke ægte indiske guldmønter, men nogen der ligner.

Nils slipper altså godt af sted med at stjæle Guldhornene, og han tager dem med hjem til sin lille lejlighed, hvor han i køkkenet smelter dem om både til guldmønter og smykker. Blandt andet nogle flotte øreringe, som han kan sælge og tjene penge på.

Over for Christiansborg ved kun Kunstkammeret, der var man jo bestyrtet næste morgen, når man ser, at der har været indbrud.

De var bag glas, men glasset var blevet smadret, og guldhornene var væk, og man var ude af sig selv.

Så det der skete, da Niels stjal de her guldhorn, det var, at man synes, man pludselig havde mistet noget, som var vigtigt for hele landet. Det var ikke bare en konges drikkehorn eller et andet sjovt, fjollet horn, som nok var meget gammelt. Det var noget, der stod Danmark på, på en eller anden måde - var der i hvert fald nogen, der synes.

Mange danskere var altså rigtig kede af, at Guldkornene var blevet stjålet. Efter tyveriet går det faktisk godt for tyven Niels med at sælge de her guldmønter og smykker.

Men på et tidspunkt, så er der nogen, der viser de her indiske mønter. Falske indiske mønter til de rigtige guldsmede i byen, og de begynder at stille spørgsmålstejn ved, hvem sælger sådan nogle indiske mønter her i byen. Og sådan finder man faktisk ud af, at det er Niels, der er tyven.

Niels kommer altså i fængsel igen, efter man finder ud af, at han er tyvn, der har stjålet Guldhornene.

Så vidt vi ved, så ser det ud til, at han fortrød det lidt, og det er i hvert fald, hvad han siger bagefter.

Det er lidt trist, og vi kan godt være sure og vrede på Niels i dag. Men man må også sige, at han har jo ikke haft mange chancer i det samfund. Han er jo nærmest født til at være forgældet. Han havde gode evner, men han får altså ikke mange chancer.

Her slutter Nielses historie. En mand, der hele sit liv skyldte penge væk og var fattig, og som stjal Guldhornene og smeltede dem om. Men det er ikke sidste gang, at Guldhornene er blevet stjålet. Og "hvordan kan det hænge sammen, når de er blevet smeltet?", tænker du nok.

Jo, der findes nemlig flere kopier af Guldhornene, for i gamle dage der blev de nemlig tegnet, og efter de blev stjålet, lavede man altså nogle horn, der lignede de oprindelige, men som jo ikke var de rigtige guldhorn.

For (hvad er det efterhånden?) tretten år siden, der blev vores kopier stjålet. Det lidt sjove eller lidt mærkelige er, at den mand, der stjal vores kopier, han troede, at det var de ægte guldhorn. Det var der jo så ikke. Det var kun kopierne, og vi fik dem også tilbage. Og de hænger i dag over i vores udstilling.

Tyvene havde altså ikke lige hørt, at Niels allerede havde stjålet de rigtige guldhorn og smeltede dem om et par 100 år før. Man kan altså se de to kopier af Guldhornene på Nationalmuseet. Og ved siden af dem kan man se et par af de øreringe, som Niels lavede ud af de smeltede guldhorn.

Nu er der jo fundet to guldhorn, og de er blevet stjålet, og jeg kan ikke lade være med at tænke på, at der måske findes flere guld i jorden. Og jeg spørger Peter, om han tror, der er det.

Det kunne der godt. Det kunne der godt, men nu er det jo sådan, at lige netop, der hvor Guldhornene er fundet, der er der jo nogen, der har været ude og kigge. Så jeg tror, at man jamen måske er der ikke flere guldhorn lige der.

Men i vore dage der er der folk, der går rundt med sådan nogen detektorer og kan finde metal i jorden.

Det kunne være sejt, hvis der var blevet dukket et tredje op, synes jeg.

Det kunne være så dejligt, hvis der dukkede et tredje guldhorn op, ja.

Så er det bare at gå ud og lede efter flere guldkorn eller andre spændende ting i jorden. Og mon ikke man får en ret flot findeløn, hvis man finder et tredje guldhorn.

Mit navn er ikke Rikke Mia Skovdal, og du har lyttet til "Danmarkshistorie for børn", produceret af Talk Town i samarbejde med Nationalmuseet. Vi lyttes ved.